

Umeå Universitet
Institutionen för idé-och samhällsstudier
Viktor Almquist
C-uppsats Filosofi C, HT 2015

Att klassificera miljöetiska teorier

En analys av den centristiska terminologin och Lars Samuelssons kritik av den

Handledare: Lars Samuelsson

Innehållsförteckning

1. Inledning

1.1.Syfte.....	3

2. Centrala begrepp

2.1 Centristisk vs Centrisk.....	3
2.2 Direkt moralisk status.....	4
2.3 Natur.....	6
2.4 Klassificering.....	6

3. Grunden till Samuelssons kritik

3.1 Antropocentrism.....	7
3.1.1 Översikt av tolkningarna på antropocentrism.....	9
3.2 Biocentrism.....	10
3.2.1 Översikt av tolkningarna på biocentrism.....	11
3.3 Ekocentrism.....	12
3.3.1 Översikt av tolkningarna på Ekocentrism.....	14
3.4 Sentientism.....	14
3.4.1 Översikt av tolkningarna på Sentientism.....	14

4. Samuelssons kritik av den centristiska terminologin

4.1 Samuelssons kritik (2008).....	16
4.1.1 Diskrepansen.....	16
4.1.2 Asymmetrin.....	16
4.1.3 Exkluderandet.....	17
4.1.4 Sammanfattning av Samuelssons kritik (2008).....	17
4.2 Samuelsson kritik (2013).....	17
4.2.1 Diskrepansen+.....	17
4.2.2 Exkludrandet+.....	19
4.2.3 Perspektivisk antropocentrism.....	21
4.2.4 Sammanfattning av Samuelssons kritiken (2013).....	22
4.3 Diskussion av Samuelssons kritik.....	22

5. Alternativ till den centristiska terminologin

5.1 Konsiderism.....	25
5.2 ”Theories in EE”.....	26
5.3 Diskussion av Samuelsson alternativ.....	27
5.4 En enkel lösning.....	30

6. Sammanfattning och slutsats

6.1.Sammanfattning.....	30
6.2. Slutsats.....	31

7. Referenslista

1. Inledning

När man talar om teorier i miljöetik klassificerar man dem efter hur stor del av världen de menar omfattas av direkt moralisk status¹. Den terminologi som vanligtvis används för att göra denna klassificering är den centristiska terminologin. De centristiska termerna som är relevanta för teorier i miljöetik är, antropocentrism, biocentrism, ekocentrism och icke-antropocentrism som är en samlingsterm för biocentrism, ekocentrism, sentientism och *alla* andra tänkbara teorier som inte är antropocentriska. Sentientism är ingen semantisk -centrism utan en -ism. Det händer att det refereras till sentientism som sentiocentrism² för att koppla termen till den centristiska terminologi. Vanligast är dock att man använder sentientism och då som ett komplement till de centristiska termerna.

Med ord som ambiguous (tveetydig), misleading (missledande), asymmetric (asymmetrisk) och non-inclusive (exkluderande) har Lars Samuelsson kritiserat den centristiska terminologin.

I sin avhandling *The Moral Status Of Nature: Reasons to Care for the Natural World* (2008) byter han helt ut terminologin till en egenkomponerad variant. I Artikeln "At the Centre of What?: A Critical note on the Centrism-Terminology in Environmental Ethics" (2013) utvecklar han kritiken och kommer med ännu ett förslag på hur klassificeringen av miljöetiska teorier efter direkt moralisk status skulle kunna se ut.

1.1 Syfte

Denna uppsats primära syfte är att ta reda på om Samuelsson kritik av den centristiska terminologin är befogad. Hittar vi i Samuelssons kritik skäl till att lämna den centristiska terminologin? Eller är detta drag för drastiskt? Samuelsson presenterar två alternativ, är dessa bättre lämpade att använda för klassificeringen av miljöetiska teorier på bas av hur stor del av världen de menar omfattas av direkt moralisk status eller inte.

2. Centrala begrepp

2.1 Centristisk vs centrisk

I denna uppsats skiljer jag på orden 'centristisk' och 'centrisk'. 'Centristisk' används i sammansättningarna centristisk terminologi/term och 'centrisk' används som en beskrivande

---

¹ Se avsnitt 1.2 för definition på direkt moralisk status

² Se MacClellan (2012) och Briggs (2009)

förklaring av en centristisk term. När en centristisk term är centrisk håller den en viss entitet för att ha högst men inte för att vara den enda med moralisk status.

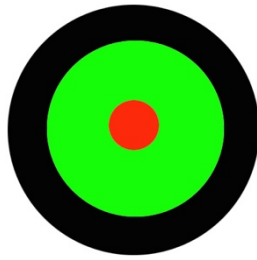

Fig.1

Fig.1 Är en illustration av en centristisk term tolkad på ett centriskt sätt är rött=högst moralisk status, grönt=mindre moralisk status och svart=minst moralisk status.

Självklart kan även en term som inte är en centristisk term vara centrisk, en -ism som t.ex. sentientism skulle kunna tolkas på ett centriskt sätt.

2.2 Direkt moralisk status.

Direkt moralisk status är en term som Samuelsson (2008) introducerade för att föra diskussionen om naturens värde i termer av normativa skäl att agera. För att X ska ha direkt moralisk status ska X ha en eller flera egenskaper som ger en moralisk agent³ anledning att agera mot X. Att X:s status är direkt innebär att en moralisk agent har en normativa anledning att agera mot X oberoende av vad dessa handlingar har för konsekvenser för andra än X. Samuelsson beskriver det så här, dessa två meningar har samma betydelse;

- (i) X has direct moral status (Definiendum)
- (ii) X has some property or set of properties that gives rise to a direct normative reason, applying to any moral agent, to act towards it. (Definiens)
(Samuelsson 2008, 57)

Statusen är indirekt om den istället beror på konsekvenserna av det agerande en moralisk agent haft skäl för. Indirekt moralisk status är alltså kontrasten till direkt moralisk status och motsvarar ungefär ett instrumentellt värde. De egenskaper X har som ger upphov till den moraliska statusen är av en instrumentell karaktär. Till exempel så har en pärm inte *direkt* moralisk status på grund av sin egenskap att hålla fast papper. Denna egenskap kan däremot ge

---

³ Samuelsson beskriver moralisk agent så här, "I take the notion of a moral agent to be quite unproblematic. The set of moral agents consists of at least all fairly adult human beings whose mental abilities relevant to engaging in moral reasoning are not significantly defective" (Samuelsson 2008, 62)

upphov till en *indirekt* moralisk status då det är smidigt för pärmens ägare att papperna inte faller ur.

Varför jag använder direkt moralisk status och inte någon av de vanligare värdebeskrivningarna typ, intrinsikalt värde, moraliskt beaktansvärt eller finalt värde, är av samma anledning som Samuelsson (2008, 57-78; 2013, 628 fotnot 1). För det första därför att de olika värdena har så många och fixerade betydelser. John O'Neill (1992) tar i en artikel upp tre tolkningar av intrinsikalt värde, (i) intrinsikalt värde som synonym till icke-instrumentellt värde, (ii) intrinsikalt värde hänvisar till det värde ett objekt har enbart i kraft av sina intrinsikala egenskaper (iii) intrinsikalt värde som synonym till objektivet värde.

Även finalt värde tolkas på flera olika sätt. Enligt Samuelsson (2008) är t.ex. en rådande uppfattning att det endast är tillstånd (state of affairs) eller fakta som kan ha finalt värde. Moraliskt beaktansvärt använder jag inte därför att det gärna kopplas till de miljöetiker som argumenterar för att allt och endast allt liv kan falla inom ramen för den moraliska sfären, se till exempel Goodpaster (1978) och (1979) fast då morallt considerable.⁴

För det andra och huvudorsaken till att Samuelsson (och undertecknad) väljer att tala om direkt moralisk status istället för t.ex. intrinsikalt värde (i någon form) är just för att få kopplingen till direkt normativa skäl att agera. Att något har ett intrinsikalt värde (i någon form) betyder inte nödvändigtvis att det för en moralisk agent uppstår normativa skäl att agera. Det kan dock vara så, att intrinsikalt värde ger upphov till ett direkt normativt skäl att agera, så även med moraliskt beaktansvärt och finalt värde. Direkt moralisk status kan således grundas på alla dessa termer. Begreppet är även förenligt med uppfattningen att det inte är värdeegenskaperna i sig som ger upphov till skäl, utan någon annan typ av egenskaper.

För det tredje slipper man den metaetiska diskussionen om vad egenskapen "att ha ett värde" egentligen är för egenskap. Frågan om direkt moralisk status handlar om egenskaper som ger upphov till direkt normativa skäl att agera, och vad det är för egenskaper är ett studieämne för en annan uppsats.

En skillnad på mitt användande av direkt moralisk status och Samuelssons användande är att jag inte lägger någon som helst vikt vid att direkt moralisk status måste häfta vid ting. Jag vill inte att läsaren överhuvudtaget ska fundera över vad som är ting och vad som inte är det. X som

---

⁴För mer om intrinsikalt värde, moraliskt beaktansvärt och finalt värde se Samuelsson (2008, 57-78)

har direkt moralisk status i min mening kan vara vad som helst. De tillfällen då det stilistiskt inte passar att skriva ut direkt moralisk status, skriver jag moralisk status och menar densamma.

2.3 Natur

Eftersom jag refererar mycket till Lars Samuelsson är det naturligt att använda hans tolkning på natur; ”an umbrella term for any natural unity that is not itself an organism” (”en paraplyterm för alla naturliga enheter som inte i sig själva utgör en organism). (Samuelsson 2008, 17). ”Natural” i detta fallet står för något som existerar i naturen och som inte är skapat av människan. Samuelsson tar i sina exempel på saker som kan ha direkt moralisk status upp fyra varianter på naturliga enheter:

(5) Ecosystems

(6) Biotic Communities

(7) Nature areas/Landscapes

(8) Nature as a whole/The biosphere (and perhaps similar natural worlds, if such worlds exist)

(Samuelsson 2008, 14)

Eftersom att Samuelsson begränsar vad som kan ha direkt moralisk status till ting vilka existerar i tid och rum och det inte är helt klart huruvida en art kan vara ett sådant ting så låter han denna fråga hänga i luften. Jag problematiserar däremot inte kring ting så arter ska definitivt vara med bland det naturliga helheter som kan ha direkt moralisk status.

2.4 Klassificering

I denna uppsats syftar termen klassificering endast till att beskriva den klassificering som är vanligast inom miljöetiken, nämligen den som delar upp olika teorier efter hur stor del av världen de tar för att ha direkt moralisk status.

3. Grunden till Samuelsson kritik

Hur används den centristiska terminologin inom miljöetiken. Läsaren kommer i denna analys kunna se vad som ligger till grund för Samuelssons kritik. Det visar sig nämligen att använder man denna terminologi utan att precisera sig blir klassificeringen inte speciellt stringent.

De ‘centristiska’ termerna och ‘sentientism’ reduceras i diskussioner som hålls på ett mer övergripande plan ofta ner till den enklare klassificeringen mellan ‘antropocentrism’ och ‘icke-antropocentrism’. Icke-antropocentrism blir då ett oerhört brett begrepp en, samlingsterm

bestående inte bara av 'biocentrism' 'ekocentrism' och 'sentientism' utan av *alla* tänkbara teorier som inte är antropocentriska. Icke-antropocentrism blir på ett sätt då en term med en egen oerhört förenklad klassificering. Det är dock så den bör ses, som just en förenkling att använda i övergripande lite mer svepande sammanhang. Därför kommer jag inte ta upp den i analysen mer än vad jag just gjorde.

3.1 Antropocentrism

Från grekiskans *anthropos* (människa (människocentrism)) används klassiskt inom miljöetiken med betydelsen att det endast är människor som har en direkt moralisk status,"according to anthropocentrism, only human beings (or possibly human states or groups of human) are directly morally important" (Samuelsson 2013, 628).

Detta är "the ordinary interpretation" (den vanliga tolkningen)⁵ i den ryms både en stark och en svag antropocentrism.

Norton (1984) skiljer mellan strong (stark) antropocentrism och weak (svag) antropocentrism.

Stark

"A value theory is strongly anthropocentric if all value countenanced by it is explained by reference to satisfaction of felt preferences of human individuals" (Norton 1984, 134)

Svag

"A value theory is weakly anthropocentric if all value countenanced by it is explained by reference to some felt preference of a human individual or by reference to its bearing upon the ideals which exist as elements in a world view essential to determinations of considered preferences" (Norton 1984, 134)

En starkt antropocentrisk teori är en teori enligt vilken moralisk status utgår från människors faktiska preferenser. Vill X exploatera världen för sin egen vinnings skull (det ligger i X ekonomiska intresse att göra så) finns inget i en hård antropocentrisk moralteori som talar för att det skulle vara att göra fel mot naturen, självklart kan det vara fel mot människor men aldrig mot naturen i sig. En svagt antropocentrisk moralteori kan däremot hävda att det inte överensstämmer med t.ex. en rationell världsbild att tillåta en individ att förstöra naturen. Det

---

⁵ "The ordinary interpretation" är Samuelssons konstruktion den hänvisar till det sätt den centristiska termen uppe för granskning tolkas som vanligast. Se Samuelsson (2008: 2013) Samuelsson har ingen referens på detta utan verkar bygga det på egen erfarenhet.

är fortfarande inte så att naturen har direkt moralisk status, men en svag antropocentrism är inte som en stark; helt okritisk i sin behandling av individuella intressen.

Enligt Hargrove (1992) har betydelsen på antropocentrism kommit att förändras från just *de facto* vad själva ordet semantiskt betyder, människocentrerat. Hargrove förklarar att i miljöetikens vagga lyckades ingen utarbeta en hållbar teori om en natur med rättigheter.⁶ Istället började man söka ett icke-instrumentellt värde som skulle kunna berättiga ett bevarande av naturen. Hargrove skriver,

”As these investigations progressed, it soon became clear that most environmental ethicists, and indeed most environmentalists, did not believe that traditional intrinsic value – for example, the kind of intrinsic value which is attributed to art – was an adequate counter to instrumental value” (Hargrove 1992, 175).

Man ville åt en typ av intrinsikalt värde som kunde trumfa instrumentellt värde på samma sätt som rättigheter, vad man sökte var ett icke- antropocentriskt intrinsikalt värde (ett icke-människocentrerat intrinsikalt värde). Därför har enligt Hargrove (1992, 175) icke-antropocentrism kommit att bli synonymt med icke-instrumentellt och därav antropocentriskt med instrumentellt. Den generella betydelsen av ett antropocentriskt perspektiv inom miljöetiken är således förknippat med att se på något (i synnerhet naturen) som ett något vilket endast bär på ett instrumentellt värde:

”Nevertheless, anthropocentric is not and has never been a synonym for instrumental it simply means ”human-centered” and refers to a human oriented perspective – seeing from the standpoint of the human being”. (Hargrove 1992, 175).

Vissa teorier som är icke- antropocentriska (i den vanliga tolkningen) är antropocentriska i den perspektiviska tolkningen. Ett exempel på det är Robert Elliots teori, ”One reason that a faked forest is not just as good as a naturally evolved forest is that there is allways a possibility that the trained eye will tell the difference (Elliot (1995 [1982], 88). Elliot utvecklar detta i vad han kallar ”the indexical theory of intrinsic value”:

---

⁶ Moraliska rättigheter (moral rights) har ofta setts som något vilket kräver att bäraren av dem är en rationell varelse för att tillämpas. Se t.ex. Passmore (1974).

”It claims roughly, that a thing has intrinsic value if and only if it is approved of (or would be approved of) by a valuer in virtue of its properties. And while some dispute the adequacy of this account of evaluation, it is difficult to see how it could be objected to on the grounds of obscurity. The simple claim that it makes is that it is the attitude of valuers to the exemplification of some property that renders that property value-adding.”

(Elliot 1997, 16)

En annan tolkning av ‘antropocentrism’, en som Samuelsson tar upp (2008, 18: 2013, 630), Är den centriska tolkningen, denna tolkning är inte enbart knuten till antropocentrism utan till den centristiska terminologin i allmänhet. Den kommer att finnas med som tolkning av alla tre centrismer. Roger Fjellström (2002) förklarar i en artikeln där han ämnar specificera speciesism att antropocentrism även används som ett annat ord för just speciesism.⁷ Detta blir i så fall en alternativ användning av antropocentrism.

3.1.1 Översikt av tolkningarna på antropocentrism

Tolkning 1. Antropocentrism i den vanliga tolkningen. (Endast människor (eller möjligtvis mänskliga tillstånd och grupper av människor) kan ha direkt moralisk status (Samuelsson 2013)).

Versioner:

1.1. Hård antropocentrism (Norton 1984)

1.2. Mjuk Antropocentrism (Norton 1984)

Tolkning 2. Antropocentrism som perspektivisk antropocentrism. (Ur en mänsklig synvinkel, som i Hargroves version (Hargrove 1992)) (Perspektivisk antropocentrism i sig säger inget normativt utan är endast en beskrivning av en synvinkel).

Tolkning 3. Antropocentrism som centrisk antropocentrism. (Det är inte endast människan som besitter en direkt moralisk status men hon besitter högst moralisk status. Människan står i centrum och ju längre ut ifrån centrum en entitet är desto lägre moralisk status har den).

Alternativ användning. Antropocentrism som speciesism (Fjellström 2002).

---

⁷ Speciesism är att jämföra med rasism. Människan härskar världen på omotiverad och godtycklig grund. Till skillnad från antropocentrism i den vanliga tolkningen (att endast människan har direkt moralisk status) är speciesism en term som värderar åsikten att endast människan har direkt moralisk status som negativ.

3.2 Biocentrism

Från grekiskans bios (liv (livcentrism)). Samuelsson beskriver biocentrism i vad han menar är den vanliga tolkningen så här, "According to biocentrism, all but only living organisms (or possibly some states of living organisms) are directly morally important" (Samuelsson 2013, 628). Vanligtvis delas biocentrismen upp i två versioner, egalitär (allt levande har direkt moralisk status i lika hög grad) och hiarkisk (allt levande har direkt moralisk status men viss entiteter mer än andra). Jag kommer dock problematisera detta en del. Som jag förstår det finns det ingen som ställer sig bakom en helt egalitär version av biocentrism. Ändå talas dessa ofta om. Med hjälp av två klassiska biocentrikers teorier (Taylor och Sterba) kommer jag förklara att egalitär biocentrism i verkligheten står för minst fyra versioner av biocentrism.

Med egalitär biocentrism menar man att alla levande ting har precis samma moraliska status, är moraliskt jämställda. En som argumenterar för att denna tolkning skall kunna vara kompatibel med ett "vanligt" liv är Paul Taylor. Han förespråkar en moralteori som med hjälp av en uppsättning regler (priority principles) och dygder (virtues) ska kunna upprätthålla en egalitär biocentrism där en viss typ av respekt ska ges allt levande (Taylor 2011 [1986]). Med dessa regler och dygder vandrar man dock ganska långt från en egalitär biocentrism i den starka tolkningen. Taylors filosofi räknas som den mest egalitära (därför talas den om som egalitär⁸) men man ska komma ihåg att den inte är egalitär i den starka bemärkelsen. En egalitär Biocentrism i den första starka version har så vitt jag kan förstå ingen ställt sig bakom, därför att den är inte kompatibel med ett vanligt mänskligt liv. Karánn Durland skriver om Taylors teori,

"A biocentrist who takes Taylor's ideals seriously, and genuinely believes that all life possesses equal inherent worth, cannot also think that people are entitled to a recognizably human existence; sanctioning the colossal destruction that even a single person's survival requires is wholly incompatible with regarding all life as equally inherently valuable. To believe that people may do whatever they must to have a clearly human existence is to take Taylor's ideals to heart, much less view all individuals as equally intrinsically valuable".
(Durland Winter 2008. 415)

---

⁸ Se Durland (Winter 2008)

En svagare variant av egalitär biocentrism är artegalitärism (species egalitarianism), alla arter⁹ både människor och andra djur har samma moraliska status. Det är även här viktigt att förstå är att denna typ av egalitär retorik i diskussionen är fullt kompatibel med att man behandlar i detta fall alla arter olika. Sterba skriver:

”To begin with, our commitment needs to be understood by analogy with the equality of humans. Accordingly, just as we claim that humans are equal, yet justifiably treat them differently, so too we think that we should be able to claim that all species are equal, yet justifiably treat them differently”. (Sterba 2011, 167)

Det finns alltså i varje variant av egalitär biocentrism alltid minst två versioner. Vi har grunden som är koncepten, starkt egalitär biocentrism och starkt artegalitärism. Sen har vi de utarbetade teorierna. De som förespråkar en egalitär variant vet med sig att det är omöjligt att upprätthålla ett ” normalt ” liv med en starkt egalitär teori. Teorin behöver innehålla förhållningsregler för hur en moralisk agent t.ex. människan bör handla vid intressekonflikter mellan levande entiteter. Dessa regler tenderar att ge någon en fördel och vipps så är inte teorin egalitär längre. Att man retoriskt använder termen ‘egalitär’ i beskrivningar av biocentriska teorier är förvirrande. Jag kallar trots detta dessa ej egalitära versioner för svagt egalitär biocentrism.

I kontrast till dessa ”egalitära” teorier finns de hierarkiska varianterna av biocentrism. Kenneth E. Goodpaster är en av förgrundsfigurerna för denna typ av biocentrism (Goodpaster 1979). Enligt dem så har allt liv moralisk status fast olika mycket. Vi har kanske mänskligt liv i mitten och mikroorganismer längst ut. Den hierarkiska versionen är dock inte att förväxla med den centriska tolkningen av biocentrismen. I en hierarkisk version är det endast liv som kan ha direkt moralisk status. I en centrisk har liv högst men är inte det enda med direkt moralisk status.

Samuelsson skriver, ”Other environmental ethicists try to force the view of sentientism into the biocentrism-terminology, referring to it and similar view as ”weak biocentrism” (Samuelsson 2008, 21).

3.2.1 Översikt av tolkningarna på biocentrism

Tolkning 1. Biocentrism i den vanliga tolkningen (Allt och endast allt liv har direkt moralisk status (Samuelsson 2013, 628).

---

⁹ Förväxla inte art med art som en holistisk helhet. Artegalitärism är fortfarande en biocentrisk teori och således individualistisk. Alla individer av alla arter har direkt moralisk status.

Versioner:

- 1.1. Starkt egalitär (finns ingen förespråkare så vitt jag vet)
- 1.2. Svagt egalitär (som i t.ex Taylors version (Taylor 1986))
- 1.3. Starkt art-egalitär (finns ingen förespråkare så vitt jag vet)
- 1.4. Svagt art-egalitär (som i t.ex Sterbas version (Sterba 2011))
- 1.5. Hiarkisk biocentrism (Allt liv har direkt moralisk status fast olika mycket som i t.ex Goodpasters version (Goodpaster 1978) och (Goodpaster 1979))

Tolkning 2. Biocentrism i den centriska tolkningen (det som lever har högst men är inte det enda med direkt moralisk status).

Tolkning 3. Biocentrism som svag biocentrism eller sentientism.

3.3 Ekocentrism

Från grekiskans oikos (hus (huscentrism)), men framförallt från den senare konstruktionen 'ekologi' (läran om huset) mer känt som "vetenskapen om samspelet mellan organismer och deras omgivning" (Svenska Akademiens ordlista över svenska språket 2000). Termen 'ekocentrism' syftar etymologiskt på att direkt moralisk status riktas mot det som ekologin är vetenskapen om. Så en översättning i stil med de tidigare ovan är (naturliga samspelets centrism). Samuelsson beskriver den vanliga tolkningen så här, "According to ecocentrism, at least some natural whole (or possibly some states of this whole or these holes) is directly morally important" (Samuelsson 2013, 628).

Antropocentrism och biocentrism räknas som individualistiska i det att de framhåller direkt moralisk status hos individer eller individers egenskaper. Ekocentrismen däremot är holistisk därför att den ger direkt moralisk status till helheter, d.v.s. antingen olika mängder individer så som arter eller ekologiska helheter så som ekosystem. Klassiskt sett har ekocentriska teorier även kunnat framhålla dessa helheters moraliska status som högre än individens. Just det har kommit att bli det svåraste för ekocentriska filosofer att försvara och har lett till att många blivit utmålade som ekofascister.¹⁰ J. Baird Callicott är en av dem som på senare tid gått över från en stark ekocentrism till en svagare. Callicott argumenterade på tidigt 80-tal för en stark variant av Aldo Leopolds landetik. Det som värderades högst var ekologiska helheter så som ekosystem. Individuella liv och intressen både hos människor och andra individer kunde offras

---

¹⁰ När man sätter en holistisk helhet (t.ex. biosfären) framför mänskligt liv. Läs t.ex. Ferré (1996) som exempel på en anklagare inte ekofascist.

om de på något sätt sattes i konflikt med dessa naturliga helheters värde. Callicott kom med tiden¹¹ (bl.a. på grund av just dessa anklagelser av misantropi och ekofascism) att växla över till en kommunitaristisk ekocentrism som på ett mer intuitivt realistiskt sätt delar upp världen i fler helheter och människan kan med hjälp av vissa principer välja en nära helhet t.ex. familjen framför en mer avlägsen helhet t.ex. biosfären.¹²

I sin kritik av den centristiska terminologin tar Samuelsson upp att holism ibland tolkas som att det är själva det att vara en holistisk entitet eller ha en relation till en holistisk entitet som ger direkt moralisk status. Eric Katz har presenterat två modeller på denna typ av holism (Katz 1985) och (Katz 1997, 33ff) "the community model" (här respekteras självständighet hos medlemmar av gemenskapen (the community (eller the whole)) och "the organism model" (där medlemmarna i gemenskapen (the community eller the whole) inte räknas som något annat än delar av denna gemenskap och endast gemenskapen kan vara bärare av direkt moralisk status). Callicotts senare kommunitaristiska miljöetik¹³ är en variant på "The community modell" medans hans tidigare teori¹⁴ var en blandning kan man säga av båda dessa modeller, Katz skriver om Aldo Leopolds landetik¹⁵,

Holistic accounts of the natural environment in environmental ethics fail to stress the distinction between the concepts of community and organism. Aldo Leopold's "Land Ethic" adds to this confusion, for it can be interpreted as promoting either a community or an organic model of nature. The difference between the two concepts lies in the degree of autonomy possessed by constituent entities within the holistic system. Members within a community are autonomous, while the parts of an organism are not. (Katz 1985, 241

Kontrasten till detta, de teorier som inte passar in i någon annan centristik och inte är holistiska i denna bemärkelse. Är de teorier som tillskriver direkt moralisk status till entiteter som inte är organismer (alltså helheter) på grund av att de besitter någon eller några egenskaper, inte som innan på grund av någon holistisk relation (Samuelsson 2013, 635). Samuelsson teori är ett exempel på detta där den egenskap som ger upphov till universella skäl att agera är komplexitet (Samuelsson 2008, 145ff). Ekocentrism kan förstås även tolkas centriskt.

---

¹¹ Se Callicott (1995 [1980], 29-30) för det officiella bytet till en mjukare ekocentrism.

¹² För en mer komplett bild av Callicotts utveckling se Lo (2001)

¹³ Se Callicott (1999) och Callicott (1995 [1980], 29-30)

¹⁴ Se Callicott (1979) och Callicott (1995 [1980])

¹⁵ Callicott bygger sin teori på Aldo Leopolds landetik se Leopold (1949) och Callicott (1995 [1980])

3.3.1 Översikt av tolkningarna på ekocentrism

Tolkning 1. Ekocentrism i den vanliga tolkningen (Åtminstone någon eller några naturliga helheter har direkt moralisk status (Samuelsson 2013)).

Versioner:

1.1 Ekocentrism som svagt holistiskt (Katz, *the community model* (Katz 1997) och senare Callicott (Callicott 1995 [1980], 29-30) (Lo 2001))

1.2 Ekocentrism som ej holistisk (där egenskaper hos naturliga helheter skänker dem direkt moralisk status, inte bara det faktum att de är just naturliga helheter¹⁶ (Samuelsson 2008,145ff)).

Tolkning 2. Ekocentrism som starkt holistisk (det är endast holistiska helheter som har direkt moralisk status, Katz, *the organism model* (Katz 1997) delvis tidig Callicott (1979) (1995[1980]) Även om tidig Callicott passar bättre under den centriska tolkningen på

Tolkning 3. Ekocentrism i en centrisk tolkning (där en helhet t.ex. biosfären är mer viktig än en individ men båda kan vara bärare av direkt moralisk status Callicott (1979).

3.4 Sentientism

Sentientism från Engelskans sentient (kännande (kännandeism)). Samuelsson beskriver det så här, "All and only creatures that possess sentience are directly morally important" (Samuelsson 2013, 633). Sentientism kan till en början verka vara en betydligt distinktare klassificering än de centriska termerna. Antingen är en varelse kännande eller så är hen det inte. Riktigt så enkelt är det emellertid inte, Gary Varner skriver,

"In contemporary writings about ethics, saying that an entity is "Sentient" generally means that it is conscious of pleasure and/or pain. Etymologically, however, the term "sentient" refers more broadly to consciousness of something or other, rather than to consciousness of pleasure and pain specifically, and this is reflected in the work of the most prominent contemporary proponents of sentientist ethics. While Peter Singer (1990) [1975] uses the term to refer to consciousness of pleasure and pain, Joel Feinberg (1974) and Tom Regan (1983) defend sentientist ethics but make animals' moral standing depend on their consciously striving for things in the future, a capacity which may be less widespread in the animal kingdom than is bare consciousness of pain. John Rodman (1977) appears to have first used the term "sentientism" to refer to ethics which restrict moral standing to conscious entities". (Varner 2001, 192)

---

¹⁶ I sin avhandlingen (Samuelsson 2008) benämner han dessa teorier som icke-analogi baserad naturkonsiderism. I artikeln från (Samuelsson 2013) benämner han dem som Icke-sentientistiska icke-intressebaserade icke-individualistiska icke-holistiska.

Det verkar som att dessa olika ingångar till sentientism bidrar endel till att klassificeringen sentientism inte är så distinkt som man kanske först tror. Beroende på hur termen 'sentient' tolkas, blir termen 'sentientism' en beskrivning av olika stora moraliska klassificeringar.

I citat som, "the capacity for suffering and enjoyment is a *prerequisite for having interests at all*" (Singer 2009 [1975], 7) och "If a being is not capable of suffering, or of experiencing enjoyment or happiness, there is nothing to be taken into account" (Singer 2009 [1975], 8) visar Singer tydligt att det räcker med att kunna känna smärta för att ha direkt moralisk status. Feinbergs sentientism är något strängare "Interests are compounded somehow out of *desires* and *aims* – both of which presuppose something like beliefs, or cognitive awareness...." (Feinberg 1974, 52). Enligt Feinberg måste en entitet för att ha direkt moralisk status¹⁷ vara kapabel att medvetet sikta och tänka på saker i framtiden. Ett sådan klassificering bidrar helt klart till ett mindre moraliskt omfång är att det skulle räcka med att känna smärta. Tom Regan kommer till ungefär samma slutsats som Feinberg. Det som är bärare av direkt moralisk status¹⁸ har gemensamt är enligt Regan att de är "subjects of a life". Varner skriver, "To be a subject of a life in Regan's sense is (roughly) to have a conscious well-being which is tied to having one's conscious desires for one's future satisfied" (Varner 2001, 195).

Så trots att det kan verka som att Sentientism är vad det är, gömmer där sig i alla fall två tolkningar relevanta för denna analys. Två tolkningar som gör en viss skillnad på hur stor den moraliska klassificeringen blir.

3.4.1 Översikt av tolkningarna på sentientism

Tolkning 1. Sentientism där sentient står för att kunna vara medveten om njutning och/eller smärta. (Singer 2009 [1975]) (Ryder 2009)

Tolkning 2. Sentientism där sentient står för ett mer komplext medvetande som inefattar en strävan mot och uppfyllandet av önskningar om framtiden. (Feinberg 1974) (Regan 1983)

4. Samuelssons kritik av den centristiska terminologin

I detta avsnitt tar jag upp den kritik av den centristiska terminologin som Samuelsson presenterar. Dels i sin avhandling *The Moral Status of Nature: Reasons to Care for the Natural World* (2008) Dels i artikeln "At the Centre of What? A Critical Note on the Centrism-

---

¹⁷ Rättigheter enligt Feinberg.

¹⁸ Rättigheter enligt Regan.

Terminology in Environmental Ethics (2013). Jag kommer först presentera Samuelssons kritik och sedan diskutera den för sig under avsnitt 4.3.

4.1 Samuelssons kritik (2008)

I sin avhandling från 2008 väljer Samuelsson att inte använda den centristiska terminologin, han tar upp tre huvudanledningar till varför.

4.1.1 Diskrepansen

Den första anledningen är vad han benämner som diskrepansen mellan hur det semantiskt ser ut som att man ska förstå den centristiska terminologin och hur den vanligtvis tolkas. Semantiskt ser det ut som att man bör förstå en centristisk term på ett centriskt sätt, där vad som sätts i centrum har mest direkt moralisk status och de entiteter som hamnar runt omkring mindre och mindre i takt med att avståndet till centrum ökar. Så är det dock inte, istället är de vanliga tolkningarna (vad som vanligtvis avses vid användning av den centristiska terminologin) att antropocentrism innebär att *endast* människan har direkt moralisk status, biocentrism innebär att *alla och endast* levande ting har direkt moralisk status och ekocentrism innebär att *någon* naturlig helhet (t.ex. ett ekosystem) har direkt moralisk status. Diskrepansen är mellan vad han kallar "the centrism-interpretation" (den centriska-tolkningen) och "the ordinary-interpretation" (den vanliga tolkningen). Långt ifrån alla som använder en centristisk term preciserar sitt användande från eller till den centriska tolkningen.¹⁹

4.1.2 Asymmetrin

Den andra anledningen som Samuelsson tar upp är asymmetrin i den vanliga tolkningen av de centristiska termerna. I antropocentrism är det *endast* entiteter av ett visst slag som kan ha direkt moralisk status, i biocentrism är det *alla och endast alla* entiteter av ett visst slag, i ekocentrismen är det åtminstone *någon* entitet av ett visst slag. Antropocentrism och biocentrism är i den vanliga tolkningen kategoriska medan ekocentrismens betydelse är "ganska" oprecis. Det enda som krävs för att en teori ska vara ekocentrisk är att den tillför *någon* naturlig helhet direkt moralisk status. Vad den sedan ytterligare ger direkt moralisk status har ingen betydelse. Det finns helt enkelt en enorm mängd teorier i miljöetik som kan verka ha mycket lite med varandra att göra fast som alla klassificeras som ekocentriska. För att detta argument mot den centristiska terminologin ska vara användbart gäller det att vi använder

---

¹⁹ Se t.ex. Keller (2010)

Samuelssons konstruktion ”den vanliga-tolkningen”. Någon skulle kunna ställa sig bakom ”den centriska-tolkningen (eller någon annan tolkning) och då får vi ett annat utgångsläge.

4.1.3 Exkluderandet

Den tredje anledningen är att de centristiska termerna inte täcker upp för alla relevanta klassificeringar. Samuelsson tar upp sentientism. Där direkt moralisk status begränsas till kännande entiteter. En sådan teori kan inte klassificeras under någon av de tre centristiska termerna. Sentientism är inte heller rent semantiskt en centristisk term. Av dessa anledningar används sentientism generellt sätt vid sidan om den centristiska terminologin. Eller som Samuelsson säger, ibland tvingar man in sentientism i den centristiska terminologin då under biocentrismen som svag biocentrism²⁰.

4.1.4 Sammanfattning Samuelssons kritik (2008)

- (i) Diskrepansen mellan vad de olika centristiska termerna ser ut att betyda och vad som vanligtvis menas med dem, mellan ”the centrism interpretation” och ”the ordinary interpretation”.
- (ii) Asymmetrin inom ”the ordinary interpretation”.
- (iii) Att den inte täcker alla viktiga moraliska klassificeringar, då i synnerhet sentientism.

4.2 Samuelssons kritik (2013)

2013 förfinar Samuelsson sin kritik mot den centristiska terminologin

4.2.1 Diskrepansen+

För det första så utvecklar han punkt nummer ett, ”the ordinary interpretation” vs ”the centrism interpretation. I grunden ligger fortfarande samma kritik som 2008. Diskrepansen mellan vad de olika centristiska termerna ser ut att betyda och vad som vanligtvis menas med dem. Det är grunden, att den centristiska terminologins semantiska utformning är missledande. Nu går han lite djupare och ställer sig frågan vad händer med klassificeringen om vi tolkar den centristiska

---

²⁰ ”Other environmental ethicists try to force the view of sentientism into the centrism-terminology, referring to it and similar views as ‘weak biocentrism’, increasing the confusion instead” (Samuelsson 2008, 21). Samuelsson för inte fram någon referens för detta påstående.

terminologin på ett centriskt sätt? Han tar som exempel J. Baird Callicott som är en av de mer framstående förespråkarna för ekocentrism (i den vanliga tolkningen). Callicotts miljöetik skulle om vi backade bandet 26 år fortsatt klassificeras under ekocentrismen även om vi tolkade den centriskt, då kunde det låta så här,

”The land ethic manifestly does not accord equal moral worth to each and every member of the biotic community; the moral worth of individuals (including, take note, human individuals) is relative, to be assessed in accordance with the particular relation of each to the collective entity with Leopold called Land” (Callicott 1995 [1980], 47)

Callicotts etiska holism från denna tid kan mycket väl förstås som en ekocentrism (i den centriska tolkningen) där en helhet t.ex. då ”Aldo Leopolds Land”²¹ har högre moralisk status än människan och andra entiteter utan att helt utesluta dem från det moraliska omfånget. Gör vi däremot detta tolkningsbyte utan att backa bandet ser det enligt Samuelsson helt annorlunda ut. Callicott har idag till viss del ändrat inriktning och argumenterar för en svagare variant av sin miljöetik. En variant där våra moraliska skyldigheter bygger på de komunitära relationer vi har. Från citatet, ”Each community generates its particular moral obligation, where these obligations get stronger the closer to the centre one gets: ‘since they are closer to home, they come first’” (Callicott 1989, 58) drar Samuelsson slutsatsen ”Hence one’s strongest obligations are to one’s family members, while ones weakest obligations are to such non-human creatures with which one only shares the biotic community” (Samuelsson 2013, 631). Det verkar som, om vi går på Samuelssons tolkning att Callicotts miljöetik inte längre kan klassificeras som ekocentrisk (i den centriska tolkningen). Callicotts miljöetik håller inte längre en naturlig helhet för att ha mer direkt moralisk status än åtminstone mänskliga communities (gemenskaper). Däremot och vad Samuelsson vill lyfta är att eftersom den istället verkar hålla dessa mänskliga gemenskaper för att ha högst direkt moralisk status skulle Callicotts teori kunna klassificeras som antropocentrisk (i den centriska tolkningen).

Samuelsson ger även några exempel på hur teorier som i vanliga fall klassificeras som biocentriska (i den vanliga tolkningen) om man istället använde den centriska tolkningen skulle komma att lika gärna klassificeras som antropocentriska (i den centriska tolkningen). Han tar upp hur bl.a. Clare Palmer (2003) och David R. Keller (2010) argumenterar för att ju mer utvecklad en organism är desto mer moraliskt relevant är den. Eftersom människan räknas som

---

²¹ Ett klassiskt citat som kapslar Leopolds Landetik är ”A thing is right when it tends to preserve the integrity, stability, and beauty of the biotic community. It is wrong when it tends otherwise”. (Leopold 1949, 224-25)

den mest utvecklade tilldelas hen också högsts direkt moralisk status. Denna typ av biocentrism skulle absolut tolkas som antropocentrisk istället för biocentrisk när vi tolkar termerna på ett centriskt sätt. Samuelsson menar att detta är anledningen till att de centristiska termerna sällan används i den centriska tolkningen, det kastar nämligen helt om klassificeringen.

Ett något besynnerligt och långsökt argument kan tyckas, det verkar som att Samuelsson letar efter ett problem som inte kan uppstå. Alla filosofer som har en teori i miljöetik borde väl veta hur deras teori är uppbyggt och hur den skall klassificeras? Samuelsson tar dock upp ett specifikt exempel som visar på att det ovanstående dilemman med distinktionen mellan den vanliga tolkningen och den centriska tolkningen av de centristiska termerna kan bli problematiskt. David R. Keller skiftar sin introduktion till antologin *Environmental Ethics: The Big Questions* utan att precisera sig mellan den vanliga tolkningen och den centriska tolkningen. På en sida skriver han "Antropocentric philosophers are unanimous in agreeing that moral obligations extend only to other humans" (Keller 2010, 10) (den vanliga tolkningen). På nästa sida skriver han, "in the natural order, humans are at the top and therefore have the greatest amount of intrinsic value. Such a biocentric ontology and axiology is anthropocentric, but it acknowledges that all beings in the natural order have at least some intrinsic value" (Keller 2010, 11) (den centriska tolkningen). Eftersom detta uppenbarligen är något som händer ibland är inte Samuelssons farhågor så långsökta. Att det även är så att man drar sig för att undvika att använda en centristisk term på ett centriskt sätt om man har teorier som klassificeras under en vis annan centristisk term tycker jag är självklart.

4.2.2 Exkluderandet+

Nästa steg är att utveckla kritiken från 2008 om hur exkluderande den centristiska terminologin är. Samuelsson tar avstamp i asymmetrin (se avsnitt 2.2.1, punkt (ii)) mellan de tre centristiska termerna antropocentrism, biocentrism och ekocentrism. Han menar att utöver det triviala att denna asymmetri bidrar till en viss förvirring så gör den också terminologin icke-inkluderande. Det finns alltså åskådningar som är relevanta för miljöetiken vilka inte täcks upp av den centristiska terminologin. Precis som 2008 är det sentientism som lyfts fram. Samuelsson menar att sentientism exkluderas dels på grund av sin semantiska utformning (det är inte en centristisk term), men framförallt därför att en sentientistisk miljöetik inte skulle kunna klassificeras under någon av de centristiska termerna. Samuelsson menar att detta delvis är på grund av den asymmetri mellan de centriska termerna han kritiserar. Detta kan jag inte se, att sentientism exkluderas kan inte ha något med denna asymmetri att göra. Det är helt enkelt bara så att de centristiska termerna inte är utformade så att de även kan täcka sentientism. Huruvida de

sinsemellan är asymmetriska eller inte har inget med saken att göra. Samuelsson erkänner (2013) att detta kanske inte är ett stort problem i sig. Att använda sentientism vid sidan av de centristiska termerna behöver inte (trots den semantiskt/estetiska skillnaden) utgöra ett problem. Däremot så menar han att detta exkluderande döljer ett större problem. Inom miljöetiken reducerar man ofta ner den centristiska terminologin från tre till två, från antropocentrism, biocentrism och ekocentrism till antropocentrism och icke-antropocentrism. Detta blir då ett avgränsande av miljöetiska teorier efter direkt moralisk status med mindre precision. Samuelsson skriver,

”The distinction between anthropocentrism and non-anthropocentrism – which appears to be one of the most fundamental distinctions in environmental ethics – clearly gives the impression that environmental ethicists are divided into two main camps as regards the question of what entities are directly morally important: anthropocentrists and non-anthropocentrists” (Samuelsson 2013, 634)

Han fortsätter med att förklara att få (om någon) miljöetiker idag kan kategoriseras som antropocentrist i den vanliga tolkningen (att man inte tillskriver något annat än människan direkt moralisk status). Istället verkar det vara så att de miljöetiker vars teorier inte kan klassificeras som varken biocentriska eller ekocentriska ofta är sentientister. En sentientistisk teori klassificeras däremot också som en icke-antropocentrisk teori. Vad Samuelsson fiskar efter är att en av de förmodat vanligaste distinktionerna inom miljöetiken den mellan antropocentriska teorier och icke-antropocentriska teorier. Som verkligheten ser ut just nu i stort sätt är en distinktion mellan allt (icke-antropocentrism) och inget (antropocentrism). Han menar att denna distinktion ger en falsk bild av miljöetiken då antropocentrism är en utgående typ av teori. Istället föreslår han att vi skulle kunna använda distinktionen sentientism och icke-sentientism. Det är viktigt att tillägga att Samuelsson inte menar att vi ska sluta prata om antropocentrism, men för att komma åt en mer övergripande sanning om hur teorier i miljöetik idag delas upp (som mest) bör vi inte distingera mellan antropocentrism och icke-antropocentrism. Att använda termen ‘antropocentrism’ kan däremot vara nödvändig i t-ex i miljöpolitiska eller lagstiftande sammanhang. Då dessa fortfarande generellt är antropocentriska (i den vanliga tolkningen).

I artikeln (Samuelsson 2013) adderar han ytterligare ett exkluderande. Han bygger detta på den vanliga tolkningen av ekocentrism ”according to ecocentrism, at least some natural whole (or

possibly some states of this whole or these holes) is directly morally important” (Samuelsson 2013, 628). Denna tolkning implicerar att en teori för att klassificeras som ekocentrisk måste vara holistisk på något sätt. Vidare har han upptäckt att holism ibland tolkas så här ”an ethical theory is holistic if and only if it takes certain entities to be directly morally important somehow in virtue of their being wholes, or in virtue of their belonging to some whole” (Samuelsson 2013, 634). Om man tolkar holism på detta sätt²² och menar att en ekocentrisk teori måste vara holistisk innebär det att många miljöetiska teorier inte skulle ha någon plats i den centristiska terminologin. Nämligen de som tilldelar direkt moralisk status till entiteter (som inte är organismer) på grund av att de besitter någon eller några egenskaper. Holism eller holistiska relationer i sig har inget med detta tilldelande att göra. Att t.ex. komplexitet²³ kan vara en egenskap som en helhet besitter och denna egenskap är enligt en viss teori något som kan skänka dess ägare direkt moralisk status. Den moraliska statusen har alltså inget att göra med att något *de facto* är en helhet eller har en relation till en helhet. Dessa teorier är väldigt vanliga idag.²⁴ Samuelsson kallar dem för (Non-sentient non-interest-based non-individualism non-holism). Detta låter egentligen långsökt tycker jag, att tolka holism på ett sätt som innebär att ett stort antal teorier i miljöetik stängs ute från den centristiska terminologin. Men tydligen det är inte så ovanligt, speciellt då i introduktionstexter till miljöetik. Samuelsson radar upp några referenser. T.ex. Talar Robin Attfield (2003) om holism på ett sätt som stänger ute just nämnda teorier från den centristiska terminologin. Även Joseph R DesJardins (2006) håller sig till denna typ av holism. Att teorier som Samuelssons (2008) och Elliot (1982) inte får en naturlig roll i introduktioner till miljöetik är helt klart beklämmande och som Samuelsson säger, ”I take the holistic connotation of ‘ecocentrism’ to provide at least a weak reason to look for an alternative to the centrism terminology” (Samuelsson 2013, 636)

4.2.3 Perspektivisk antropocentrism

Samuelsson tar (2013) också upp perspektivisk antropocentrism. Antropocentrism i den vanliga tolkningen, att det endast är människor som kan vara innehavare av direkt moralisk status blir ett normativt påstående. Antropocentrism i den perspektiviska tolkningen, att det som Hargrove (1992, 175) säger betyder ”människo-centrerat”, och refererar till ett människo – orienterat

---

²² Samuelsson tar egentligen bara upp ett exempel på en teori som är holistisk på detta sätt. Callicotts miljöetiska kommunitarism där individer är medlemmar av flera olika gemensamheter (communitys) och varje medlemskap genererar en distinkt uppsättning plikter att skydda dessa gemensamheter och dess medlemmars intressen. Han refererar här till Eric Katz som distingerar två versioner av denna typ av holism. ”The community modell” och ”the organism modell” (Katz 1997, 33ff) (se avsnitt 2.2.3). Callicotts teori är idag en variant av the ”community modell”. Den tidigare Callicott (1995 [1980]) var snarare en variant på ”the organism modell”.

²³se Samuelsson (2008, 145ff)

²⁴ Se t.ex. Samuelsson (2008, 145ff) och Elliot (1995 [1982])

perspektiv – att se från en människas synvinkel”, blir inte i sig något normativt. Perspektivisk antropocentrism är enligt Samuelsson trivialt sann. Den går inte att förneka. Det är inte heller denna variant på antropocentrism som de vilka påstår sig vara icke-antropocentriker motsätter sig. Det finns ingen anledning att motsätta sig perspektivisk antropocentrism därför att den just inte är normativ. Man kan förstås motsätta sig att antropocentrism tolkas som perspektivisk antropocentrism och man kan motsätta sig att direkt moralisk status uppstår ifrån människans perspektiv, men att motsätta sig att det är från ett mänskligt – perspektiv vi ser världen vore konstigt (om man nu inte är något annat än människa förstås). Själva kritiken som Samuelsson för fram är att perspektivisk antropocentrism ibland används, och vissa filosofer använder antropocentrism uteslutande som perspektivisk antropocentrism. Detta bidrar till att den centristiska terminologin blir rörig. Om miljöetiken är uppbyggd av antropocentriker och icke-antropocentriker och antropocentrism förstås som perspektivisk antropocentrism, faller eftersom antropocentrism är trivialt sant icke-antropocentrism bort. Den centristiska terminologin blir således överflödigt.

4.2.4 Sammanfattning av kritiken (2013)

- (i) En utvecklad variant av argumentet som utgår ifrån att det råder diskrepans mellan vad en centristik ser ut som och hur den vanligtvis tolkas. Samuelsson ställer sig frågan, om man tolkar centristik på det centriska sättet, finns det idag någon centristik som inte är antropocentrisk?
- (ii) Assymetrin i den vanliga tolkningen. T.ex. skillnaden på ekocentrismens breda formulering och antropocentrismens och biocentrismens smalare.
- (iii) Hur exkluderande centristiken är. Sentientism tas återigen upp fast nu föreslår Samuelsson att vi ska byta ut antropocentrism och icke-antropocentrism mot sentientism och icke sentientism. En variant av ej holistiska ej individualistiska teorier tas också utöver sentientismen upp som exkluderade.
- (iv) Det faktum att perspektivisk centristik existerar och hur den centristiska terminologin blir överflödigt om man tolkar den perspektiviskt.

4.3 Diskussion av Samuelsson kritik

Kritiken som Samuelsson lyfter bygger framförallt på en sak, att det ibland händer att de som använder den centristiska terminologin för att klassificera miljöetiska teorier inte preciserar sitt användande. Vad Samuelsson kallar den vanliga tolkningen verkar vara en så utbredd tolkning

att miljöetiker och filosofer inte alltid känner sig tvungna att precisera sitt användande av dessa termer.

Att termerna i en terminologi som utvecklats under tid och av flera olika människor kan tolkas på olika sätt är knappast i sig uppseendeväckande. Vissa av de referenser Samuelsson för fram på välkända miljöetiker som slarvar med preciserandet är dock absolut häpnadsväckande. Hade kritiken förts fram utan dessa referenser till miljöetiker som slarvar tycker jag där emot inte att den bidrar med några starka argument till att byta ut den centristiska terminologin. Att se över den absolut, det Samuelsson gör är viktigt och det borde kanske t.o.m. ha gjorts tidigare. Jag förstår och godtar att Samuelsson argumenterar för att det finns många små problem med den centristiska terminologin och att dessa små problem sammantaget ska bidra till skäl att se sig om efter en annan terminologi för denna klassificering. Jag tycker dock inte att argumenten är tillräckligt starka för det senare.

Diskrepansen mellan hur terminologin semantiskt ser ut och hur den vanligtvis bör förstås utgör inte något stort problem. Hade denna diskrepans inte existerat så hade problemet förstås varit mindre. Samuelsson menar att utformningen på de centristiska termerna med ändelsen centrism nödvändigt verkar implicera en centrisk tolkning, men istället kan det lika gärna vara så att ordets sammansättning ämnar centralisera något (föra fram en viktighet) utan att nödvändigtvis göra detta i en centrisk tolkning. Antropocentrism (att centralisera människan). Det finns inget i det uttrycket som får mig att tvunget tänka på att det endast är människan som har direkt moralisk status (den vanliga tolkningen) eller att människan har högst men inte är det enda som har direkt moralisk status. Termerna antropocentrism, biocentrism och ekocentrism är i förhållande till diskrepansen mellan den vanliga tolkningen och den centriska tolkningen relativt oproblematiska. De innefattar båda, men säger mig som sagt vid först anblicken inget annat än att *här handlar det om* Människan respektive bios (livet) respektive eko (ekologi).

Att det finns en asymmetri i den vanliga tolkningen av den centristiska terminologin har jag inga invändningar emot. Jag ser det dock inte som ett stort problem. Den generella asymmetrin mellan de centristiska termernas olika tolkningar och versioner som blottades av presentationen ovan känns i så fall som ett större problem än att definitionen på ekocentrism är något bred. Det är viktigt att precisera sig i filosofi oavsett vad det är för terminologi som man använder, det kommer ingen ifrån.

Att den centristiska terminologin skulle vara exkluderande för att den inte innefattar sentientism tycker jag uteslutande ser ut som ett estetiskt argument. Jag kan inte riktigt se problemet med att alla termer för en klassificering efter direkt moralisk status inte är centristiska i det hänseende att de har eller inte har ändelsen centristism. Tycker man att detta är ett problem skulle man kanske kunna börja använda sentiocentrism²⁵ som är en centristisk term med samma betydelse som sentientism. Dessutom eftersom sentientism definitivt är en variant på icke-antropocentrism är den på ett sätt en del av den centristiska terminologin.

Den typ av holism som Samuelsson menar brukar kopplas till den vanliga tolkningen på ekocentrism och som exkluderar bland annat hans egen teori från den centristiska terminologin. Den han kallar (non-sentient non-interesed-based non-individualism non-holism) finns uppenbarligen och den sanningen är bekymmersam. Att dessa teorier inte nämns i flertal²⁶ introduktioner till miljöetiken är ett problem. Jag vet dock inte om man kan säga att detta är den centristiska terminologins fel? Till viss del kanske, men framförallt så handlar det helt enkelt om slarv hos författarna i fråga.

Samuelsson tar även upp perspektivisk antropocentrism som något problematiskt. Ibland²⁷ tolkas antropocentrism och icke-antropocentrism på ett perspektiviskt sätt. Man använder dessa termer för att referera till vilket perspektiv vi använder oss av när vi värderar världen.

Jag kan tyvärr inte heller se något problem med detta. Som Samuelsson själv säger, "I have not seen the terms 'biocentrism' and 'ecocentrism' used in this way" (Samuelsson 2013, 637) Eftersom en perspektivisk tolkning är kopplad enbart till termen 'antropocentrism' och eftersom det mänskliga perspektivet är ofrånkomligt för en människa. Handlar inte perspektivisk antropocentrism om samma sak som antropocentrismen. Antropocentrism när det används i den centristiska terminologin för att klassificera teorier kan aldrig antas tolkas på ett perspektiviskt sätt. De miljöetiker som ser sig själva som perspektiviska antropocentriker faller vare sig de vill det eller inte också under någon annan av de centristiska termerna²⁸.

---

²⁵ Se fotnot 4 för referenser på sentiocentrism.

²⁶ Se t.ex. DesJardin (2006) och Attfield (2003)

²⁷ Se Hargrove (1992) och Beckerman and Pasek (2010 [2001])

²⁸ Se Elliot (1997)

5. Alternativ till den centristiska terminologin

I anslutning till sin kritik utarbetar Samuelsson två versioner på alternativ till den centristiska terminologin. Jag kommer först presentera Samuelssons alternativ och sedan diskutera den för sig under avsnitt 5.3.

5.1 Konsiderism

Konsiderism (considerism) är förstås en omskrivning på consider (ta hänsyn till). Tanken med konsiderism är att man på ett mer precist sätt i diskussionen ska kunna peka på vad för entiteter (eller vad för egenskaper) som har direkt moralisk status. Samuelsson talar i sin avhandling (2008) om natur-konsiderism. Eftersom han använder natur på det sätt jag tidigare beskrivit,²⁹ som en paraply-term för varje naturlig enhet som inte själv är en organism så fungerar detta som en samlingsterm för alla konsiderismer som tar någon form av naturlig enhet av detta slag för att ha direkt moralisk status. Så viktigt att förstå är, ämnar man använda denna terminologi kan man inte använda natur-konsiderism som något annat än just en samlingsterm (om man nu inte tänker sig att alla tänkbara naturliga enheter har direkt moralisk status). Det gäller att lyfta fram just de enheter och entiteter som man vill sätta fingret på. Samuelsson skriver:

“If we have a theory according to which only some things of sort S counts morally for their own sake, it is not correct to label it 'S-considerism'. Instead we need to find out which things of sort S, say things of sort S*, it holds to count morally for its own sake. The correct label for the theory in question is then 'S*-considerism'. (Samuelsson 2008, 22)

Samuelssons exempel på en natur-konsiderism är t.ex. ekosystems-konsiderism eller ännu mer specifikt orörda-ekosystem-konsiderism. Vill vi få den konsideristiska-terminologin att fungera och inte falla i sådan tolkningsröra som i den centristiska terminologin är det viktigt är att vi är precisa när vi använder den. Använder man den konsideristiska terminologin i stället för den centristiska undviker man naturligt diskrepansproblemet som Samuelsson anser att den centristiska terminologin lider av men man håller sig inte borta från de tolkningsvarianter på själva klassificeringarna som finns. Därför är det viktigt att göra som Samuelsson säger i citatet och inte bara slentrianmässigt översätta biocentrism till liv-konsiderism, ekocentrism till natur-konsiderism och sentientism till kännande-konsiderism om man nu inte pratar om en stark tolkningen, nämligen att det endast är liv (i alla dess former) som har direkt moralisk status liv-

---

²⁹ Se avsnitt 1.4.

konsiderism, eller med natur-konsiderism att faktiskt alla naturliga enheter som inte själva är en organism har direkt moralisk status³⁰ (eller som samlingstermer). För att den konsideristiska terminologin ska fungera som en bättre mer precis terminologi för klassificering av miljöetiska teorier måste man skriva ut precis vad man vill åt för grupp. Till exempel rationellt-liv-konsiderism eller som nämnt innan orörda-ekosystem-konsiderism. Trots att man på ett naturligt sätt får en mer precis terminologi blir det på grund av detta väldigt viktigt att vara noggrann när man klassificerar med den konsideristiska terminologin. Eftersom de är en ny terminologi som inte har andra tolkningar än den man formulerar själv.

5.2 "Theories in EE"

Samuelsson ställer sig frågan, varför talas det så mycket om den centristiska terminologin i miljöetiken? Hans slutsats blir,

"As far as I can see, this purpose is to provide a tool for classifying theories on the basis of which entities they take to possess direct moral importance. But there are other, less problematic ways to do that than to adopt the centrism-terminology"
(Samuelsson 2013, 641).

Hela poängen med denna klassifikation är att förenkla diskussioner, något som den centristiska terminologin enligt Samuelsson misslyckats med. Även den konsideristiska terminologin rör till det lite för mycket. Därför släpper Samuelsson tanken på att bygga en ny terminologi och använder sig istället av befintlig med vilken han bygger distinktioner som kan sättas ihop på olika sätt för att klassificera teorier efter moralisk avgränsning. För det första och som jag förklarade under analysen så byter han ut antropocentrism vs icke-antropocentrism mot sentientism vs icke-sentientism. Han tillägger att om vi nu behöver använda oss av den avgränsning som antropocentrism i vanlig tolkning utgör så är det inget problem även utan den centristiska formen, han ger dock inget alternativ till hur man bäst kan göra detta, det räcker kanske med att säga "endast människor har direkt moralisk status" för att få fram ett användbart substitut? Nästa distinktion är mellan intresse-baserade och icke-intresse-baserade varianter på icke-sentientism³¹, grovt översatt till den centristiska terminologi, mellan ekocentrism och

---

³⁰ Om nu detta är ens användning av natur. Självklart gäller det att precisera även detta och vid en annan tolkning så är det något annat som gäller.

³¹ Om Skillnaden på intressebaserade teorier och icke intressebaserade teorier skriver Samuelsson, "Another clear division is to be found between those non-sentientist who take the possession of interests (in a wide sense) to be requisite for direct moral importance, and those who do not. Virtually all so called biocentrists belong to the former group, but here we also find some philosophers who think that some non-living entities (non-

biocentrism. Under både intresse-baserade och icke-intresse baserade skiljer han på individualistiska och icke-individualistiska teorier. Under intresse-baserade teorier blir det en skillnad mellan dem som inte tycker att helheter så som ekosystem kan ha intressen och de som tycker det. Vi hittar således även vissa som enligt den vanliga tolkningen på ekocentrism skulle vara just ekocentriker under icke-sentientistiska intresse-baserade icke-individualistiska teorier. För att det inte ska bli så långa beskrivningar föreslår Samuelsson att vi inte behöver nämna icke-sentientism när vi talar om intresse-baserade och icke-intressebaserade teorier. Nästa distinktion är under icke-sentientistiska icke-intressebaserade icke-individualistiska och står mellan holism och icke-holism. Här hittar vi de teorier som Samuelsson i sin kritik från 2013 förklarade som exkluderade från den centristiska terminologin.

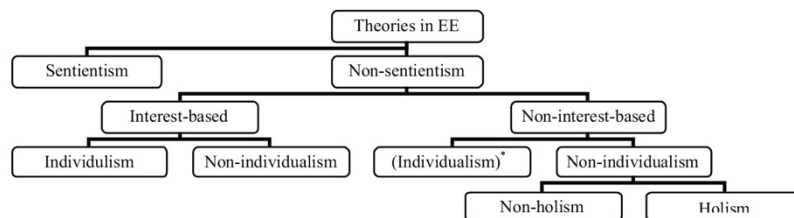

FIGURE 1. Theory types in EE

* I put 'individualism' within brackets here since I do not know of any theory assigning direct moral importance to all and only living individuals for some other reason than their (alleged) possession of interests, but such theories are of course possible.

(Samuelsson 2013, s 642)

5.3 Diskussion av Samuelssons alternativ

Den konsideristiska terminologin är inget som fått någon genomslagskraft. Samuelsson använde det i sin avhandling (2008) men efter det så har inte heller han fortsatt på detta spår. I diskussion³² säger Samuelsson att det är för att konsiderismen känns något krystad och att själva ordet blir som considerism en konstig konstruktion på engelska.

En sak jag reflekterade över med Samuelsson användande av den konsideristiska terminologin i sin avhandling är att han i stort sett endast använder den på just det sätt han själv varnar för. Han använder den i form av en samlingsterm och då är frågan om det blir så stor skillnad på

---

organism) – such as species and ecosystems – possess morally significant interests (e.g. Johnson, 1991). The latter group consist of those who ground the direct moral importance of some natural entities at least partly on some other property or set of properties than the possession of interests” (Samuelsson 2013, 641). Det räcker alltså att delvis grunda moralisk status på något annat än intressen för att hamna under icke-intressebaserade. En i sammanhanget relativt svag klassificering.

³² Personlig kommunikation (mailkontakt).

den konsideristiska och den centristiska terminologin. Samuelsson talar i sin avhandling om natur-konsiderism en precis lika precisionslös term som ekocentrism. Han gör detta medvetet och av anledningen att precisionsnivån för avhandlingens syfte inte behöver vara högre. Detta till trots är det något konstigt att varna för problemen med en centristiska terminologin och utforma den konsideristiska för att få bättre precision. För att i nästa andetag lägga det åt sidan för att vad som behövs är en samlingsterm.

Ett annat problem med den konsideristiska terminologin är för att syftet (bättre precision) ska kunna uppnås blir det väldigt många centristiska termer. Man kan lätt tänka sig att en text där man skriver ut alla nyanser som kännetecknar olika teorier i miljöetik så skulle det bli väldigt rörigt. Den terminologi som skall användas för att klassificera miljöetiska teorier måste vara en terminologi som inte ser till vad det är för egenskaper som ger upphov till direkt moralisk status utan endast till vad för entiteter som tilldelas direkt moralisk status av en viss teori. Vissa typer av teorier blir svåra att klassificera, Samuelsson egna teori om att komplexitet är den egenskap som ger upphov till moralisk status till exempel. Det blir väldigt konstigt att bara skriva komplexitet-konsiderism. Man kommer inte åt vad för entiteter som klassificeras av denna avgränsning. Det enda vi kommer åt är vad för egenskap som de entiteter med direkt moralisk status har. För att sätta fingret på en sådan avgränsning skulle vi behöva skriva, självgående entiteter i naturen som ej själva är organismer vilka interagerar med sin omgivning-konsiderism. Den konsideristiska terminologin är kanske om den används rätt mer precis än den centristiska terminologin men i synnerhet inte inte smidigare.

Samuelssons andra alternativ "theories in EE" är tänkt att lösa problemen med den centristiska terminologin genom att plocka ut de befintliga termer som använts för att förklara vad för egenskaper en entitet har som klassificerats under en centristisk term. En teori kan t.ex vara individualistisk eller icke-individualistisk, holistisk eller icke-holistisk. Dessa termer finns och används redan fast oftast då i anslutning till den centristiska terminologin.

Det först Samuelsson gör är att byta ut antropocentrism och icke-antropocentrism mot sentientism och icke-sentientism. Han motiverar detta b.l.a. med att hänvisa till att antropocentrism i den vanliga tolkningen är en utdöende typ av avgränsning. Det är dock fortfarande den viktigaste kontrasten. Jag tror hur utbredda eller inte utbredda antropocentriska teorier än må vara så tjänar icke-antropocentriska teorier på att ha en motvikt i diskussionen. Jag tycker även icke-sentientism låter som att det istället för att vara en vidare klassificering än sentientism skulle vara en strängare klassificering. Termen icke-sentientism kan nog lura

många att tro den har mer gemensamt med antropocentrism (i den vanliga tolkningen) än biocentrism och ekocentrism. Termen Icke-sentientism får en snarare att intuitivt tolka klassificeringen som att det handlar om icke-sentientistiska teorier i bemärkelsen teorier där det inte räcker för en entitet att vara kännande för att ha direkt moralisk status.

Den tidigare presentationen av sentientism gjorde även klart att det inte är så enkelt som att sentientistiska teorier per automatik tar samma entiteter för att ha direkt moralisk status. Ska Samuelsson använda uppdelningen sentientism och icke-sentientism får han åtminstone lägga till två klasser under sentientism t.ex. distinktionen mellan kännande och medvetenhet.

Ett annat problem med theories in EE är att klassificeringarna tvunget blir väldigt långa. Att tala om teorier som är icke-intressebaserade icke-individualistisk icke-holistiska (då har vi i enlighet med Samuelssons rekommendation plockat bort icke-sentientism från beskrivningen) blir oerhört styligt. Har man bestämt sig för att använda theories in EE kommer man inte ifrån detta. Det ligger nämligen i terminologins struktur att vara övertydlig.

När det nu ligger i theories in EEs natur att vara övertydlig så verkar preciseringen av icke-intressebaserade teorier som – teorier vilka åtminstone delvis grundar direkt moralisk status på något annat än intressen som en vag klassificering (se fotnot 31).

Klassificeringen mellan individualistiska och icke-individualistiska under icke-intressebaserade och holistiska och icke holistiska under icke-individualistiska teorier förvirrar även de. Om man inte är införstådd med de olika tolkningar på holism som Samuelsson lyfter (eller bara tycker att hans tolkningar är överflödiga) blir klassificeringen mycket konstig. Är inte klassificeringen mellan individualistiska och icke-individualistiska teorier under icke-intressebaserade teorier egentligen i stort sätt samma sak som holism vs icke holism? Eller man kanske ändå ska stryka den förra, Samuelsson tycks ändå inte komma på någon teori som är just icke-intressebaserad och individualistisk! I så fall klassificerar vi endast mellan holism och icke-holism under icke-intressebaserade teorier vilket blir väldigt konstigt om man inte erkänner Samuelssons tolkningar på holism. Klassificeringarna blir alltså trots att de ämnar vara mer precisa och klara, snarare mer förvirrande. Som det syns i texten här ovan blir det som nämnt tidigare även väldigt styligt och utdraget att tala om teorier i miljöetik på det sätt som theories in EE är uppbyggt.

5.4 En enkel lösning

Den enklaste lösningen skulle förstås vara att alla som sysslar med klassificering av miljöetiska teorier börjar precisera sitt användande av den centristiska terminologin. Skulle detta hända, att Samuelssons kritik slog igenom och ingen längre klassificerade en teori som antropocentrisk utan att först beskriva vad för tolkning på antropocentrism man använder, är problemet löst. Till dess menar jag att man kan använda den centristiska terminologin med vissa tillägg. Antropocentrisk instrumentalism är en term som Erik Persson (2008) använder synonymt med antropocentrism i den vanliga tolkningen. Ett enkelt sätt att särskilja sig från andra tolkningar på antropocentrism. Är det någon annan tolkning än den vanliga man är ute efter tycker inte jag att det är för mycket begärt att man skriver ut detta också. Centrisk antropocentrism, perspektivisk antropocentrism och när perspektivisk antropocentrism säger något normativt, perspektivisk antropocentrisk instrumentalism och perspektivisk antropocentrisk icke-instrumentalism. Biocentriska teorier delas in i egalitär biocentrism, svagt egalitär biocentrism, hierarkisk biocentrism och centrisk biocentrism. Jag tror att ekocentrism ska användas som den beskrivs i Samuelssons vanliga tolkning. Tillägget här blir att en holistisk teori är holistisk oavsett på vilket sätt den kommer fram till att en helhet har direkt moralisk status. På så sätt rymmer ekocentrismen på riktigt alla teorier som på något sätt tilldelar en helhet direkt moralisk status även centrisk ekocentrism. Sedan får man själv precisera sin teori nämare med andra ord. Ekocentrismen blir ganska oprecis men det ligger i ekocentrismens natur att vara bred. När det gäller sentientism så anser jag att man bör dela upp den i två, kännande-sentientism och medvetande-sentientism. Då slipper man fundera på vad för tolkning av sentient som används.

6. Sammanfattning och slutsats

6.1 Sammanfattning

I denna uppsats har jag tittat närmare på den klassificering som är vanligast inom miljöetiken. Nämligen den som delar upp teorier efter hur stor del av världen de tar för att ha direkt moralisk status. I fokus har varit den centristiska terminologin och Lars Samuelssons kritik av denna. Jag började med att presentera terminologin på ett sätt som belyser vad Samuelsson tycker är problematiskt, att de olika tolkningarna på de centristiska termerna används vid sidan av varandra och användningen verkar sällan preciseras. Jag presenterar sedan Samuelssons kritik och hans alternativa terminologier, i diskussionen av dem kom jag fram till att det inte är terminologin i sig som det är något fel på det är hur den används. Ser man till de referenser

Samuelsson för fram i sin kritik verkar det dessutom vara ett problem med miljöetiken. Kanske är det hög tid för en generell genomgång av all miljöetisk terminologi för att undvika dessa missförstånd som verkar vara mer regel än undantag.

6.2 Slutsats

Vad jag tycker är denna uppsats största vinst och vad som mynnar ut ur dess syfte är en insikt om hur viktigt det är, speciellt inom moralfilosofin, att precisera sitt användande av termer. Samuelsson gör två försök att låta sin kritik av den centristiska terminologin utmynna i andra varianter på terminologier. Nya terminologier som i sin karaktär av att vara obönhörligt distinkta inte ska kunna missförstås. Problemet med denna typ av terminologier är att de blir väldigt bökiga att använda. Det som tar en liten fotnot att förklara i vanliga fall kommer istället präglade hela texten. Det finns inga genvägar, för att en miljöetisk diskussion ska kunna föras på ett korrekt sätt måste alla inblandade parter vara extremt noga med sitt terminologiska användande. Samuelssons kritik och alternativ gav oss inte skäl att byta ut den centristiska terminologin, men den var definitivt befogad och gav oss skäl att tänka över *hur* vi använder den.

7. Referenslista

Brennan, Andrew and Lo, Yeuk-Sze, "Environmental Ethics", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Winter 2015 Edition), Edward N. Zalta (ed.), URL = <http://plato.stanford.edu/archives/win2015/entries/ethics-environmental/>.

Attfield, Robin. 2003 *Environmental Ethics: An Overview for the Twenty-first Century*. Cambridge: Polity Press.

Briggs, Roman, 2009. "The Greening of Heart and Mind: A Love Story", *Environmental Ethics* 31 (2):155-68

Callicott, J. Baird, 1995 [1980]. "Animal Liberation: A Triangular Affair" (Version med förord från 1995), omtryckt i Robert Elliot (red.) *Environmental Ethics*. Oxford: Oxford University Press, 29-59 (Orginalet publicerat i *Environmental Ethics* 2: 311-28).

Callicott, J. Baird, 1999. *Beyond the Land Ethic: More Essays in Environmental Philosophy*. Albany, N.Y: State University of New York Press.

Callicott, J. Baird, 1989. *In Defense of the Land Ethic: Essays in Environmental Philosophy* Albany, N.Y.: State University of New York Press.

Callicott, J. Baird, 1979. "Elements of an Environmental Ethic: Moral Considerability and Biotic Community", *Environmental Ethics* 1(1):71-81.

DesJardins, Joseph R., 2006 *Environmental Ethics: An Introduction to Environmental Philosophy* (Fifth Edition). Belmont: Thomson Wadsworth.

Durland, Karánn, Winter 2008. "The Prospect for a Viable Biocentric Egalitarianism", *Environmental Ethics* 30(4): 401-416.

Elliot, Robert. 1995 [1982] "Faking Nature", omtryckt i Robert Elliot (red.) *Environmental Ethics*. Oxford: Oxford University Press, 76-88. (Orginalet publicerat i *Inquiry*, 25, 81-93)

Ferré, Fredrick, 1996. "Persons in Nature: Toward an Applicable and unified Environmental Ethics", *Ethics and the Environment* 1: 15-25.

Goodpaster, Kenneth E., 1978. "On Being Morally Considerable", *The Journal of Philosophy* 75: 308-25

Goodpaster, Kenneth E., 1979. "From Egoism to Environmentalism", i K. E. Goodpaster & K. M. Sayre (red.) *Ethics and the problems of the 21st Century*. Notre Dame: University of Notre Dame Press.

Hargrove, Eugene C., 1992. "Weak Anthropocentric Intrinsic Value", *The Monist* 75(2):183-207.

Johnson, Lawrence E., 1991. *A Morally Deep World: An Essay on Moral Significance and Environmental Ethics*, Cambridge: Cambridge University Press

Katz, Eric, 1997. *Nature as Subject: Human Obligation and Natural Community*. Lanham: Rowman and Littlefield Publishers, Inc.

Katz, Eric, 1985. "Organism, Community, and the "substitution problem"". *Environmental Ethics* 7(3): 241-256

Keller, David R., 2010 "Introduction: What is environmental ethics?", i D.R. Keller (red.), "Environmental Ethics: The Big Questions", Chichester, West Sussex: Wiley Blackwell, s. 59-62.

Leopold, Aldo, 1949, *A Sand County Almanac And Sketches Here And There*, New York: Oxford University Press.

Lo, Y. S., 2001, "The Land Ethic and Callicott's Ethical System (1980-2001): An Overview and Critique", *Inquiry*, 44:3, 331-358, DOI: 10.1080/002017401316922444

MacClellan, Joel P., 2012. *Minding Nature: A Defense of a Sentiocentric Approach to Environmental Ethics*. PhD diss., University of Tennessee.

http://trace.tennessee.edu/utk_graddiss/1433

Norton, Bryan G., 1984. "Environmental Ethics and Weak Anthropocentrism". *Environmental Ethics* 6(2): 131-48.

Palmer, Clare, 2003, "An overview of environmental ethics" i A. Light och H. Rolston III (red.) *Environmental Ethics: An Antology*, (Malden, Mas: Blackwell Publishing, ss. 15-37.

Passmore, John, 1974. *Man's Responsibility for Nature*, New York: Scribner's.

Persson, Erik, 2008. *What is Wrong with Extinction?*, Lund, Print and Media.

Reich, Warren T. (red.), 1995. *Encyclopedia of Bioethics*. New York: Simon & Schuster Macmillan.

Routley, Richard, 1973. "Is There a Need for a New, an Environmental, Ethic?", *Philosophy and Science: Morality an Culture: Technology and Man* (Proceedings of XVth World Congress of Philosophy, vol 1). Sophia: Sophia Press.

Rodman, John 1977. "The Liberation of Nature?" *Inquiry* 20: 83-145

Ryder, Richard D., 2009. "Painism Versus Utilitarianism". *Think* 8: 85-89
doi:10.1017/S1477175608000420

Samuelsson, Lars, 2013. "At the Centre of What? A Critical Note on the Centrism-Terminology in Environmental Ethics", *Environmental Values* 22: 627-645

Samuelsson, Lars, 2008. *The Moral Status of Nature: Reasons to Care for the Natural World*, Umeå: Print and Media.

Singer, Peter, 2009 [1975] "*Animal Liberation*": *Updated Edition*. New York. Harper Collins Publishers.

Sterba, James P., 2011. "Biocentrism Defended", *Ethics, Policy & Environment*, 14:2, 167-169, DOI: 10.1080/21550085.2011.578376

Svenska Akademiens Ordlista över svenska språket, 1998. Ekologi, s162

Taylor, Paul W., 1986 *Respect For Nature: A Theory of Environmental Ethics*. Princeton: Princeton University Press.

Varner, Gary, 2001. "Sentientism", i D. Jamiesons (red.) *A Companion to Environmental Philosophy*. Malden: Blackwell Publishers inc.